

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 8 Августа 1875.

Број 28

Излази четири пута
у месецу.

Претплата се шаље уредништву.
Уредништво је у богословији.

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 фор. на по год, 30 гр.
или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1
фор. и 50 нов.

Год. II.

Торжество православља у светој Русији.

(ИСТОРИЧКЕ ПРИМЈЕДБЕ О ШИРЕЊУ И ЗАВРШЕЊУ УНИЈЕ МЕЂУ РУСИМА).

Текућа година одпоче се врло важнима догађаима. У неђељу, 12 Јануара, 45 парохија у Сједлецкој губернији са 50.000 душа и 25 грчко-унијатскијех свештеника обратише се у православље, а по примеру њихову у Марту мјесецу и остали унијати из Сједлеcke и Љублинске губерније обра-тише се с молбом цару, да саизволи примити их у недра православне цркве, од које су предци њихови отргнути били још на свршетку XVI стољећа језуитском политиком ондашње Пољске владе. Таким начином, наком триста година злосрећна Брестско-литовска унија престаје у Русији; руси-унијати прекидоше на свагда везу са Римом! Али, Боже драги, колико је јада учинило ово језуитско котило! Какве је стра-шне муке пренео народ у југо-западној Русији док је гођ трајала *Ријеч Посиолита*! Без свакога преувеличавања може се казати, да су православни малоруси и бјелоруси толико ако не више, страдали од Пољака, колико ми Срби од Ту-рака. Ми имамо изопачен појам о Пољацима; због изгубљене

самосталности сматрамо их политичним мученицима; а међу тим историја сведочи, да су тији мними мученици били најгори мучитељи православнога рускога народа. И кад би могли, без сумње, и сад би их гњечили, као што гњече русе у Галицији. Но обратимо се к историји уније у Русији.

Црвена унија у југо-западној Русији фактично се започела на крају XVI ст., т. је. од 1596 године, но још за дуго до тога времена јавила се римо-католичка пропаганда међу православнима русима. Историја свједочи о покушајима Рима још у вријеме св. Владимира († 1015), који је као што је познато, оставио незнабожество (988 г.) и објавио православље господствујућом вјером. При овоме великоме кнезу рускоме видимо у Кијеву римо-католичког мисионера у лицу бискупа кољберскога Рајнберга, али мисија његова није имала успјеха. Исто тако не имадоше успјеха и покушаји знаменитијех папа Григорија VII, у другој половини XI столећа и Иноћентија III у почетку XIII ст. Руси не обратише пажње на њихове посланице и осташе вјерни православној цркви, почем беху убјеђени, да је „вјера латинска зла и закон њихов нечист“. Тек у вријеме татарскога ига (од 1240 до 1480 г.), кад југо-западне руске области стадоше прелазити у зависност Пољака и Литоваца, католиштво поче се ширити по тима областима, нарочито у Галицији, ђе Пољаци поотимаше православне цркве и манастире и обратиле их у латинске капеле. По распоређењу папе Григорије XI, у 1375 год. основана би у Галицији латинска архиепископија, а 1381 г. Урбан VI уведе и инквизицију. Скоро затим (с 1386 г.) католицизам поче се распрострањавати и у литовско-руским земљама. Литовски кнез Јагајло ступи у брак с насљедницом пољскога престола Јадвигом, одрече се од православља и насилно стаде уводити римокатолиштво у својим земљама. Сви православни руси и литовци бише лишени грбова племства и чиновне службе, а једини само римокатолици могаху се користовати тима правима. Фанатизам Јагајлов узбуди против

њего како русе, тако и литовце, и они прогласише својим кнезом рођака му Витовта, који ако и није био тако фанатичан, али свакојако, као католик, није могао ићи на руку православљу. Он је такође рачунао католиштво господствујућом вјером литовскога књажества и за бољи успјех његов отворио је у Вилни и Кијеву латинске бискупије. Посље Витовта, кад кнезом постаде брат Јагајлов Свидригајло, православни народ стаде слободно дисати, Свидригајло се ревностно заузео за востановљење православља, ступи у борбу с братом и за кратко вријеме ишћера сво латинско духовништво из своје земље, разори и попали све готово њихове цркве. Али скоро Јагајло и пољаци побједише Свидригајла и узведоше на литовско-руски престо брата Витовтова Сигизмунда, који одма подиже гонења на православље. Но уколико се усрдније католичко духовништво стараше о распрострањењу своје вјере међу русима у толико се више убјеђаваше у немогућности то достигнути. Видећи неколебљивост руса, они напустише мисао о католиштву и стадоше помишљати о распрострањењу уније међу њима.

У то вријеме мисао о сјединењу православне цркве с римокатоличком бијаше обшита и на истоку и на западу. Грчки цареви за да спасу своју државу од турака, одавно искаше помоћи на западу, нарочито код папе, који се све још сматраше и духовном и политичком главом западнијех хришћана, и изјављаваше готовност признати га главом цркве и примити догматичне заблуде запада. По несрећи, и међу вишим духовнишвом грчким нађоше се приврженци уније с Римом; у том броју беше и митрополит руски Исидор (грк). На флорентинском сабору (1438 г.) свечано би проглашена црквена унија, и одпадници Грци признадоше главенство јепископа, исхођење св. духа „и отъ сина, као и чистилиште. Само четири православна јепископа, међу којима беше и знаменити митрополит Јефески Марко, не подписаху се на саборна акта. Негледајући на то, унија мало

нађе сачуствија код источнијех хришћана. Грци назваше издајницима саучастнике флорентинскога сабора, а источни патријарси, осим цариградскога, саборно их (1444 г.) одлучише од цркве. Унија, таким начином, још више оснажи ненавист истока наспрам запада и ускори погибију грчкога царства.

Исто тако, као код Грка, унија срете отпор код великоруса. Издајник митрополит Исидор, по распоређењу великог кнеза московског Василија II, би збачен с катедре и саборно осуђен 1440 г. По вољи истога кнеза сабор рускијех јепископа изабра и постави митрополитом јепископа рјазанскога, чувеног светог Јону, и тиме положи начело пуној црквеној самосталности сјеверо-источне руске цркве од цариградскијех патријара.

До св. Јоне сва руска црква налазила се у зависности од васеленскијех патријара и готово сви митрополити беху происхођењем Грци. Посље флорентинскога сабора и падења грчкога царства, Руси почеше двоумити за православље Грка и ријешеше да унапред бирају и постављају митрополите без сношаја с цариградским патријаром. Но власт московскога митрополита није се простирала на сву руску цркву; у југозападној Русији видимо особитога митрополита, који се налазаше у духовној зависности од цариградскијех патријара, а у политичној од литовско-пољскијех владатеља. Првим таким митрополитом био је друг Исидоров, Григорије, посвећени у Риму низложеним патријархом цариградским Григоријем Мамом. Као унијат, он се, наравно, свакојако старао о распрострањењу уније; но његова старања не имадоше успјеха. У вријеме његово католици се подпуно убједише у немогућности обратити православне Русе и литовце ни у унију, а с тога опет почеше од време на време подизати на њих гонења и лишавати их права и привилегија. Због овог притјесњавања многе знатне породице оставише Литву и прешоше у подаништво московскијех кнезова. Велики кнезови

 Јован III (1462—1505 г.) и Василије III (1505—1533 г.) усрдно се заступаху за православље и повратише од литовца многе руске земље. Благодарећи њиову заступништву, литовско-пољски краљеви учинише се вјеротрпима и повратише грађанска права православнима. Особито се показа вјеротрпим посљедни Јагајлоновић, Сигизмунд II Август, у вријеме којег силно се поче ширити протестанство у литовско-пољским земљама. Проповједници реформације привлачаху на своју страну и само католичко духовништво, — многи манастири опустјеше, монаси се поженише, па и сам Сигизмунд бијаше склоњен к протестанству. Велика опасност угрожаваше католиштву, те с тога оно принуђено би оставити на вријеме у миру православље и обратити сву своју снагу на борбу с протестанством. У 1569 години на помоћ католишту јавише се језуити и наскоро успјеше обратити на своју делатност обшту пажњу. На први мах они се јављаху као кротки иноци, добротвори, ревносни разноситељи Слова божијег и безкорисни наставници младића. Њихове бесплатне школе све се више и више напуњаваху ученицима, а њиове проповједи, диспути, религиозне процесије и театрална представљења, привлачише велики број слушаоца и гледаоца. Сва дјелатност њихова упрта беше на разноверце, спочетка на протестанте, а потом и на православне. Протестанте они скоро ослабише, но код православнијех имадоше мало успјеха, јер Руси тврдо убеђени бијашу, да је тек у православној цркви могуће добити спасења. Језуити брзо видоше, да није могуће обратити православне Русе у католиштво, те с тога се ријешеше другим начином ићи к мети.

При Сигизмунду Августу, у 1569 г. на љублинској скупштини проглашена би грађанска унија литовско-рускијех земаља с пољским; ради пунога сјединења поменутијех земаља, језујити стадоше проповједати о неопходимости и црквене уније. С великом обазривошћу развијаху они своје мисли о унији пред русима и усрдно хваљаху православну цркву,

изјављујући притворно сажалење о њеном бедном положају. По мисли знаменитог језујита Антонија Посевина у Риму основано беше унијатско училиште за источне хришћане и у њему неколико мјеста за русе. Посевин и Петар Скарча, ректор вилинске језујитске колегије, издадоше неколико сачињена против православне цркве и подробно развише план уније. Други језујити издаваху православне књиге, у које напријед, наравно унесоше римокатоличке мисли, и у поквареноме виду распрострањаваху их међу православнима. Да би пропаганда њиова имала више успјеха, они се свакојако стараше, да попуњавају јерархична мјеста или својим питомцима, или недостојним мирјанима, који би готови били у свако вријеме прећи на њихову страну. Литовско-пољски краљеви свагда су злоупотребљавали својим правом при утврђавању вишијех јерархичнијех лица, а сад они до тога присвојише себи то право, да бираху и назначавашу на јерархична мјеста, кога шћедоше. Краљ Стеван Баторије (1576—1586 г.) обично за војене заслуге раздаваше јепископске катедре и богате архимандрије, не обраћајући пажњу на умствена и кравствена квалитета будућијех пастира. Међу јепископима, архимандритима и игуманима бијаше двојеженаца и тројеженаца, а неки продужаваху и у јепископскоме сану живјети са својима пређашњима женама. Наравно, од овакијех недостојнијех пастира могло се свашта очекивати. По несрећи и православно племство није се одликовало религијозном сталношћу. Благодарехи хрћавом васпитању, они се стићеше своје вјере, као гејачке, и прелазеше или у католиштво, или у протестантство. Само православно народ и духовништво беше, као и свагда, тврдо у вјери. По срећи, језујити мало обраћаше пажње на народ, не надајући се срести у њему озбиљнијих препона. Али се жестоко преварише, јер баш у народу и лежаше снага и сила православља.

У то вријеме, кад језујити све своје пажње обратише на племство и јерархију, у разним мјестима народне обштине

устројише тако звана братства. Братства отвараху школе, издаваху књиге, заводише болнице, подржаваше цркве и манастире, нагледаше за духовнишвом, једном ријечи јавише се чуварима православља. Источни патријарси, видећи, какву корист принашају братства православној цркви, још више расширише њихова права, дозволивши им да печатају црквене и школске књиге, да васпитавају младиће, бирају и одпуштају своје свештенике, да контролишу јепископе и одлучују од цркве недостојне чланове.

Мучно је било одољети ову силу народњу, но ученици Лајолини, као што је казато, и не обратише на њу пажње. Надајући се на свога питомца, ондашњег краља пољскога Сигизмунда III (1587—1632 г.) они мислише силом обратити народ у унију. По обште католичком појму световни нејмају права размишљати и судити о религијозним стварима, а дужни су слушати и испуњавати оно, што им веле претставитељи цркве, — јепископи. Ево због чега они не брђаху пажње на народ, а сву своју снагу усредсредеше на јерархију. Ми већ знамо, каква лица састављаху вишу јерархију, а потоме лако је било језујитима склонити их на унију. Они чекаше само zgodnu прилику па да одпочну свој рад, и та им прилика испаде у 1589 години. —

Напријед је споменуто, да се православна црква у југозападној Русији налазила у зависности од цариградскијех патријара; но они, по познатим околностима, не моглоше озбиљно сљедити за полагајем црквенијех ствари у овој далекој митрополији. У самој цркви цариградској, благодарехи турскоме насиљу, јављаху се смутње за смутњама, и ријдко који патријар за дуго би на престолу. На жалост, већина патријара бише мало достојни катедре златоустове и пресљедоваше више своје личне цјељи, него обштецрквене. Тек по кадкад виђаху се подпуно достојни светитељи, као сувремени патријар Јеремија II, који с 1586 г. по трећи пут управљаше многострадалном црквом цариградском. Овај велики браниоц

православља од лутерана и католика, обрати пажњу па југо-западну руску цркву. У 1589 г. он посјети југо-западну Русију и нађе велики неред у цркви. Сам митрополит Онисифор бијаше двојеженац и већина јепископа недостојни беху свога сана. Јеремија лиши сана митрополита Онисифора и на његово мјесто посвети архимандрита Михаила Рогозу. Нови митрополит бијаше човјек побожин и добар, но по слабости карактера није могао бити достојним представитељем цркве. Патријар наручи Михаилу сазвати сабор ради искорјењења црквенијех злоупотреба и низложења свијех двојеженица, но митрополит не би у стању испунити вољу његову. Веома је мучно било уништити оно, што се одавна укорјенило, и чему је ишла на руку литовско-пољска влада. Осим тога сви јепископи бијаху или двојеженци или у опште нечисти у животу, и бојећи се да их небаце, свакојако задржаваху сазвање сабора. Највише се бојаху сабора јепископи: луцки Кирил Терлацки, холмски Дионисије Збурујски, пински Леонтије Пељчински и лавовски Гедеон Балабан. Забадава патријар очекива сабора у Замостју и сла митрополиту повеље да га одма сазове; Кирил Терлецки префати на путу повеље и патријар, будући принуђен похитати у Цариград, одпутова готово ништа не учинивши. По одласку Јеремије језујити одма приступише к остварењу свога плана. Обште незадовољство рускијех јепископа распоређењима патријарха даде им могућност слободно говорити о тежкој зависности од Грка, који бајаги гледају на русе као на овце и стрижу их неранећи. Језујити стадоше указивати на унију с Римом, као на јединствено спасење за руску цркву. Они издадоше по други пут књигу Петра Скарге „о јединству цркве“ у којој језујити говорише, да црквени нереди у руској цркви највише зависе од тога, што духовништво, живећи у браку, више се стара о својим мирским потребама, него о црквеним; што Руси, употребљавајући варварски славенски језик и незнајући латинскога и грчкога, нису у стању изобразити се; што се мирјани мијешају у црквено-религиозна

дјела и т. п. Да прекрати црквене нереде може само унија, а ради тога православни треба да приме учење римске цркве и признаду папу главом цркве. На црквене обреде, који не састављају суштину вјере, језујити гледаху безразлично; „православни могу држати све своје обреде“, — то им беше изрека.

Мисли језујитске дубоко западосе у покварене душе поменутијех рускијех јепископа. Они видосе врло zgodну прилику ослободити се од строга патријара, избјећи каштиге за своја преступлења и удовлестворити своје прекомјерно честољубље. Унија с Римом не само спасаваше их од достојнога наказања него још и узвишаваше. Као православни јепископи, они не имадоше онијех грађанскијех права и привилегија, којима се користоваху католички бискупи. Бискупи бијаху виши сановници у држави, засјеђаваху у сенату, осим папе никога не знадијаху, а они православни јепископи налазише се у зависности од мирскијех братстава, члановима којих већином бијаху занатлије — терзије, чизмари, седлари, ковачи, кожари и т. п. Избавити се од контроле овијех презрјенијех људи и, подобно бискупима, уживати „блага мира сега“ учини им се ствар лијена и китњаста. У 1591 години они дадоше молбу краљу Сигизмунду III, у којој изјавише жељу покорити се папи, ако им оставе неприкосновенима све црквене обреде и обезбједе их правима и привилегијама. Питомац језујитски с радошћу прими молбу издајника православља и нарочитим писменом похвали их за добро дјело, обећавајући како њима, тако и свима, који би пристали на унију, права и привилегије римско-католичкога духовништва. Скоро к овима издајницима пристаде још један јепископ, коме заједно с Кирилом Терлецким суђено би играти главну улогу у унији, — то бијаше новопостављени јепископ брестско-владимирски Ипатије Поцјеј. Питомац краљевске језујитске академије, Поцјеј прошао је кроз огањ и воду: спочетка био је католик, затим калвиниста и напосједак-православни јепископ! Мучно је било кумпанији Терлецевога и језујитима

наћи бољег остваритеља њиовијех мисли и жеља. С помоћу Поцјеја, који бијаше знатнога происхођења, Терлецки с братиом надаше се склонити на своју страну и чувеног великаша бранитеља православља, кнеза Константина Острошкога. Али нада њиова би сујетна, јер благочестиви кнез жељаше таке уније с Римом, на коју би се могли сагласити и источни патријари. Неуспјевши код кнеза Острошкога, Поцјеј с Терлецим прифатише се за митрополита. Није мучно било склонити безкарактернога Михаила Рогозу, али мучно је било ослонити се на њега; јер подобни људи врло скоро мијењају своје мисли. Тако се и догоди! Митрополит, бојећи се гњева крајева, којим му пријетише соблазнитељи, изјави сагласије на унију; но док православни великаши и братства дочуше за то, он је стаде порицати. Али касно. Глас о издајству православља са стране митрополита и јепископѣ брзо се пронесе по југо-западној Русији, — народ се стаде бунити. Са свијех страна раздаваху се гласови да се сазове сабор, те да се осуде недостојни пастири. Нарочито *братства* викаху против издајника и обратише се с молбом патријару да скорије пошаље јекзарка на сабор. —

Издајници јепископи нису могли ништа добро за се очекивати, па с тога похитају да доврше започесто дјело. 12 Јунија 1595 г. Ипатије и Кирил, од имена митрополита, јепископа и свега духовништва и народа, написаше молбу и посланицу с условом уније и отпутоваше у Рим, да изјаве покорност папи. Одступници беху примљени у Риму врло ласкаво. 23 Децембра исте године они се свечано представше папи Клименту VIII и, на срамоту своме сану, клањаху му се до земље и љубише у ногу. Предавши му посланицу, обојица прочиташе све римске заблуде, т. је: исхођења св. Духа „и отз ђына“, главенство папе, чистилиште, индугенцију, једном ријечи све, што је узакоњено *тридентинским* сабором.

Коме је познато ондашње стање римо-католичке цркве,

бореће се с протестантством, тај лако може представити ликоване папе и његове курије. У спомен овога важнога, по њиову мњењу, догађаја, саливена би медаља и заведена у летопис „повјест о обасјању новoga свјета у странама по-луноћнима.“

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

Путничке слике ваљевског округа.

(НАСТАВАК.)

Видев све ово да слабо дејствује, а жалећи да се посао у пола прекине, обрнули смо другу, те одпочели доказивати: да ми нисмо хрђави људи, да умемо уважавати сопственост, да ову нећемо никоме отети, ако одкопамо стари гроб, који ћемо лепо и закопати, да имамо право на то, и по томе, што је та земља насилно и безправно одузета од опшности; јер као она на којој су опште народне ствари и неможе припадати Ненаду, Петру и Павлу, да се ови овакви казне по закону и т. д. Напоследку све то на страну, но што год се од блага ископа да је њихово, јер у овоме је ствар и зацела била, а не тобож у повреди сопствености. Ненад је се на ово не само сам тобож ублажио, него је и брата свог ублажавао, који је непрестано држао врљнку и претио: да ни један са ископаним неће жив отићи и изнети главу из његове земље. Ми смо га сви уверавали: да ћемо му све што ископамо оставити и да ни парићка нећемо дарнути и т. д. У тим препиркама у којима је кмет Иво ћутао као риба, а ми изгубили сву важност и ауторитет истраживаоца старина, па постали прости допов туђег блага и имања, дошли смо до жућкасте суве земље, пасишнике. За овим је дошла жуто сивава, и у овој су се већ почеле појављивати пруге од иструлидих костију људских. Мало више појави се један зуб човечији савршено иструдио и изанђао ван целокупног *гљеха*, који је се светло и био тањи од сваке старинске ситне и танке парице. Тако дакле идући најобазривије по пругама жуто сивавим, које су у земљи кости сахрањеног оставиле, нашли смо ово: 1. да је цео костур био у подпуно свом погребеном поретку, у ком је био и у живом телу, т. ј., ни једна кост крупнија није поремећена, преломљена, пресечена, или ма чим осакаћена. Врат је остао и на овоме глава; а то је доказ, да је погребени пре погреба умрљо. 2. Високо чело, дугачке вилице и лице, без подочних костију, као и *затиљне* показиваху коме је племену погребени

припадао, и из ког је времена. Лубања му је са теменом по степу нагнула била. Глава велика и огромна. 3. Трупина покојникова обрнута је била к истоку, са прекрштеним рукама на прсима. 4. Ноге су му биле лепо састављене, пружене и обрнуте табанима к истоку као што се и данас Срби православне вере сахрањују. По овоме јасно излази: да је сахрањени и по типу и по положају костију био Србин православни; јер да је Срб Мухамедове вере, он би имао руке пружене низ тело, и био би окренут лицем на ону страну, куд је био обрнут при издисају. Даље 5. из два нађена глеђа од зубава, и то једног *пасњака* и једног предњака или *секутића* може се тачно и јасно извести: да умрли при погребу трупине мртве, није имао више од 38 до 40 година, или у најсумњивију руку од 35 до 40 год. дакле да је у напуној снази умрло, или погинуо, без повреде ма које кости, па тако и сахрањен, као и пасњак, или *очњак*, што се види из првога дата изглађеног западњег краја, којим се показује у неколико и степене развијености покојникове у погледу материјалном. Пасњак је такође доста био са страна углађен што показује такође од прилике начин покојниковог хранења и т. д. Дакле му је одређена и од прилике година и узраст, сад што се тиче тога, и у односу костију нађено је ово: 6. Сав нађен костур, не само да је био потпуно развијен, као да је се чатилочна кост са клиноватом, (колико је се могло познати) срасла; него је шта више цео костур крупнијих костију био још и преко напуна подиуније и јаче развијен тако: да је означавао године оне, које смо од прилике, при зубима нађеним казали. Рскавице, од ребара нисмо нашли, као и сама ребра, која су по где где оставила само једва приметне пругице, те тако по овима и не можемо ништа ни рећи. Што се самог раста умрлог тиче, овај је морао бити велики; јер је дужина костура од врха главе, па до дна ногу изнела 6' и 3". Што се пола тиче из свега излази: да је мушко сахрањено; јер и ако су све кости савршено иструдиле и само пруге горепоменуте оставиле, опет се по овима познаје и то: глава је била (судећи по пругама оставшим од ове) велика, и доста рапаве кости имала, ребра, колико је се могло познати, из две три пругице, више су била уздигнута, но спуштена. Грудна кичмењача је доста дугачка. Плећке дебеле и грубе, а јабучасте коштице здраво савијене. Карлица дуга а уска и мала и велика. Крста уска а дугачка и т. д. дакле је јасно из свега нађеног: да је сахрањени био мушко, од својих 38—40 год. да су му све крупније кости при погребу, као што су и сада нађене биле у свом реду

и цеде изузимајући рскавице, ситне кости и ребра и поребарца о којима овде не може бити говора; да према овоме неможе обстати народна прича: да је сахрањеном одсечена глава. Тако исто неможе обстати и оно народње веровање: да је се ово догодило тек на 50—60 и неколико год. до нас т. јест или у време устанка Карађорђева или на неколико година пред ово: по колико су нама познате ствари, по свима својим знацима: овај се одкопани гроб као и остала три неодкопана, и у њему погребено лице може без икакве погрешке однети још у 10 век, а не у почетак деветнајестог као што народна прича хоће. Даље по тачном прегледу све околине и места излази јасно: да је овде морало бити неко веће гробље и да је ту било сахрањено тисућама помрлих, а на ова четири гроба спала ствар с тога: што су и лепше поклоннице са чекицима излупане од вајкада због тражених новаца и блага, а мање и незнатније затрле се, утаманиле. Што ове нису сатарене, узрок је што свако држи, (покрај тога да има блага) да су под њима сахрањени калуђери, дакле лица православна, које кости неваља потресати. Да је одиста овде морало бити неко огромно гробље, сва околина јасно сведочи. Осим овог на Ханишту имаде одломака од тесаног и прављеног надгробног мраморја. Па шта више? Ово признадоше и сами скупљени сељаци, којим мило бјаше што су ту „Србови сахрањени“, причајући: да је ту било огромно гробље. Оно је постало одтуда: што је мѐра ударила и поморила неку војску, која је некада ишла на варош, која је била на месту садањег Скобаља. А и како је могуће да овде није било веће гробље, кад су сељаци са овога мраморја од вајкада одвлачили и под своје зграде и качаре подметали. Сам газда Ненад, као да није најчистији у томе, и ако прича: да су његови чукун чукун прађедови пре 400—500 год. тобож неко камење вукли. Оно може и тако бити, али се то толикој старини свију становника и житеља у дан. Србијци сумњамо. Но како му драго ствар је објасњена и изашло са свим нешто друго, но што је у почетку било, и што је се причало. Не само десивши се сељаци да нам захвалише: што дознадоше да су ту „Србови“ погребени; него и газда Ненаду и његову брату бјаше одвећ мило што им пре неколико година погребен отац, ком су подигли мраморни пештански биљег, а оградиле летвама да га свиње не рију, лежи међу православним прапрачукуњедовима. Оба брата обећаше се: да ће и четири гроба праистара заградити и оградити једну ограду са очевим; те да их тако свиње не рију. Остали сељаци бјаху тако весели, што је се прича обистинила: да су пре битке

уморене војводе неке војске ту погребене, а можда је и с тога, што им је спало с душе једном вично уображавано небројено благо ту сакривено; те ми с тога не само ништа за труд не узеше; него нас још зваху својим кућама на част као и газда Ненад. Сва је светина наваљивала заједно са Ненадом: да се одкопа још један гроб и то онај што лежи под средњом поклопницом. Она ме је управо молила држећи још ваљда, ако је под горњом сахрањен човек и Србин, онда је под овом у среди зајиста новац и небројено благо. Ја нисам пристао на то, будући подпуно убеђен у оном, што сам нашао и горе казао, те тако нисам хтео трошити више времена око једне и исте ствари. С тога се опростим са свима, па дошав кући кмета Иве и са овим његовим чељадима, која нехте баш ни паре да узме у име гозбе и послуге. Види се, да су овде чести званични гости изкоренили прастари србски обичај, да се ма што спомена ради, да укућанима, те тиме да се колико толико надокнаде бар, ако не и исплате учињени трошкови. Није шала нас тројица и три коња, да ручамо, вечерамо и преноћимо, па као два на путу никоме ништа. Тако дакле опростисмо се и са кметом Ивом, добрим и поштеним, скромним и благим, но на велику жалост слабим и болестним човеком, који ето толике године влада и кметује над целих 38 глава пореских. Тако је дакле овај број превалио онај обичан уречен вајкадашњим временом и вољом божијом од 30 скочио на 38 глава пореских, или пушака. Негледајући на сво своје кметовање, он би сад платио 50 дук. ц. па би и продао што год од мала и искупио бих се, само да не кметује; јер баш неможе да подноси тај терет. Четири пута у месецу дана, мора вели само капетану редовно њи, без осталих *ванредица*. Мора сваког петка судити сељацима и дангубити. Мора дочекивати госте као капетана, ђату маторог и малог, практиканте, пандуре и остале госте познате и непознате и т. д.

Баш кад смо били скоро на крају Скобаља, свратише нас у башту помињатог чича Ивана Сремчевића, који се држи за најстаријег житеља овог села; јер је пре Карађорђево крајине настанио се овде. У башти овој чича је Иван садећи шљиве наишао на огромне гомиле опека (цигаља) разних, које од тог доба сво село носи за банке и пећке своје. Он је налазио на том месту и осталих разних стварчица, које нам нехтеде показати изговарајући се: да их је погубио. Зна се да су нађена и нека мала звонца изобијана и са надписима. У целом шљиваку чича Сремчевића за 1¹/₂ стопу дубљине налазе се разне *опеке* са *кумсалом* или малтером. Од по-

Јава ових опека па заједно $2\frac{1}{2}$ стопе у дубљину су копали и свуда су ове опеке ископавали. Даље вели нису копали, а види се да дубље има све више и више опека. Осим овог налазе се разни крбаџци, новци, ланчићи, копља и т. д. разне ствари, које нам нигде не хтедохе показати да их барем видимо. Ови наши људи ваљда од турског доба, свуда и свагде једнако држе и неће никоме ништа, па и своме, а нарочито непознатом, да покажу, држећи се многог које чега, које би требало одавна да је пропало и да се утамани. Свуда се боје превара, нарочито глоба и кудука неких. А како и неће кад се ниже дозна шта је и како рађено и чињено са онима који су где што нашли па коме показали. За ништа и никросто људи су страдали и мучени бивали, па и умирали под мукама, немајући да даду и открију оно, што нису нашли и што немају. Нађене овде опеке овакве су: 1. једне су велике за $1\frac{1}{2}$ стопу четвороугалне а доста танке, 2. једне дебеле а велике скоро за једну стопу са шарама животињским неким шапама на њима и са правим з црк. славен., 3. танке дугуљасте четвороугалне, 4. велике четвороугалне које имају куку на целој једној страни као што је она у данашњих наших црепова и 5. мале одвећ лаке преплицине које су употребљаване за сводове, кубета и за ове где није било *сисе*, *седре* и *себреа*. Напоследку нашао сам и прастарог кумсала који припада у време србских владоаца. Да ли овде има и веће старине, то би се сазнало само тада, кад би се прокопала цела ова главица. Оно мало старине што се нађе чепркајући по баштама, садећи купус, нешто граха и шљива, тек је последња површина некадашњих прастарих старина. Е тако се растадосмо са дивним Скобаљем и пођосмо да прегледамо развалине св. Петке у окр. београдском.

5. Развалине св. Петке.

Од Скобаља, као што је већ речено, упутисмо се развалинама св. Петке. На путу нашем прођосмо и пребродисмо Љиг, који је млого чуда и штете починио својом поплавом. На врху врба и осталих дрва оставио је трагове дубљине и висине својих валова, који су за стубове и грање ових закачене каљаве кршеве оставили, ваљда ради спомена о својој сили и слави. На сваком дрвету могло је се видити постепено његово нагло опадање, које показиваху наносни слојеви. Е, пројездисмо и покрај *вашаришта* на једном високом и голем брдашцу. Мој коњ непрестано је теглио к *панађуришту* или *вашаришту*, држећи ваљда, да ми хоћемо тамо. Тако негледајући

на осмопрошну дневницу и на све кајшарлуке његова газде у Убу, да му се што више плати, као и на сво хвалисање овога, морао сам два пут три сјахавати и водити, док не прођосмо то голо брдо са чардаком пустим и дућанима, у ком је капетан и власт одмерила ком 25, ком 50, ком 15 ком 10 батина и т. д. а животињи издавала дагме и тескере, феде и билете да је: млада, добра, некрадена, ровашена и све опет у обрнутом стању. По највећој жези и препеки ето дођосмо уморни и гладни и до механе. У овој на велику срећу нађосмо кмета св. Петке и неколико његових доглавника, који су са својим главаром седели у хапу, немарећи за његове милионитне муве, буве, стенице, а и чуда од мириса. Кмет је седио у зачељу стола, пасмуран, љут, замшљен, нерасположен, дремован што би изражавао зевањем са издавањем палнк на једног живинчета рикање гласовима и са тешким, тровим и жиличастим протезањем. Већ видох да смо у невреме дошли. (наставиће се.)

Г Л А С Н И К.

Рукоположени су:

Димитрије Вујковић, учитељ азањски — за ђакона 27, а за свештеника 28 пр. месеца, и одређен на парохију азањску.

Срећко Синђелијић, учитељ пиромански — 28. за ђакона а 29. пр. м. за свештеника и одређен на парохију орешковачку.

Радомир Поповић, учитељ Горњо-крушевички — 29 за ђакона а 30-г пр. мес. за свештеника.

Станојло Драгуљевић, учитељ прњовски — 30-г за ђакона, а 31 пр. мес. за свештеника.

Атанасије Поповић, учитељ милутовачки — 31 пр. мес. за ђакона, а 1-г овог мес. за свештеника и наименован на парохију пољанску у окр. јагодинском.

Андреја Давидовић, учитељ влашчански — 1 ов. мес. за ђакона, а 2-г за свештеника и одређен на парохију у Дубону, смеревског округа.

Петар Коруновић, учитељ каменички — 2-г за ђакона а 6-г овог мес. за свештеника и намењен парохији глоговачкој у Ћупријском округу.

Владимир Јосифовић, богослов из Београда — 6-г ов. мес. за ђакона и намењен на службу цркви шабачкој.

Издаје и уређује проф. богослов. архим. **Нестор.**